

**ДЕЯКІ ПРАВОВІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ
ЗАКОНУ «ПРО НАУКОВУ І НАУКОВО-ТЕХНІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ»**

Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 р. № 848-VIII (далі – Закон № 848-VIII) передбачено чимало прогресивних нововведень для наукових (науково-педагогічних) працівників, водночас деякі норми закону породжують жваві дискусії у наукових колах. Пропонуємо розглянути окремі новації і дати їм правову оцінку.

Так, наукові (науково-педагогічні) працівники дочекалися закріплення на законодавчому рівні можливості наукового стажування (ст. 34 Закону № 848-VIII). У зв'язку з цим виникає чимало питань щодо самої процедури оформлення стажування, критеріїв відбору претендентів, контролю за стажерами у розрізі особистісного елемента трудового правовідношення, оскільки до цього часу поки що не розроблено Положення про порядок наукового стажування в Україні та за кордоном.

Нам видається, що до тексту цього порядку доцільно включити пункти про: сприяння науковим (науково-педагогічним) працівникам у доступі до інформації про можливість наукового стажування шляхом розміщення відповідної інформації на офіційних сайтах наукових установ (ВНЗ) на виконання положень ст. 5 Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. № 2939-VI; критерії відбору для направлення на стажування наукових (науково-педагогічних) працівників (наукові здобутки претендента – список публікацій; науковий проект; індивідуальний план-графік підготовки наукового дослідження; запланований кошторис витрат тощо); необхідність подання електронних звітів (1 на квартал) про проміжні результати наукового стажування з метою належного контролю за цільовим використанням коштів, спрямованих на стажування; процедуру звільнення від подальшого

¹² Портрет современного японского общества / Рук. проекта Э. В. Молодякова. – М.: АИРО – XXI, 2006. – С. 142 - 143.

проходження наукового стажування у разі невиконання науковим (науково-педагогічним) працівником покладених на нього обов'язків під час стажування; зарахування періоду наукового стажування за кордоном за умови сплати страхових внесків до страхового стажу; можливість заміщення посади наукового (науково-педагогічного) працівника без проведення конкурсу на умовах строкового трудового договору (контракту) іншими особами на час проходження наукового стажування з відривом від виробництва.

Поки що не розроблено Перелік посад наукових (науково-педагогічних) працівників установ, організацій, підприємств, вищих навчальних закладів, перебування на яких дає право на призначення пенсії та виплату грошової допомоги у разі виходу на наукову пенсію на виконання положень ч. 5 ст. 37 Закону № 848-VIII. У цьому контексті на певні роздуми щодо зайняття науковою чи педагогічною (освітнянською) діяльністю наводять посади директора бібліотеки, наукового працівника бібліотеки; завідувача аспірантури, докторантури (ці посади передбачені пунктами 5, 10, 11 ч. 1 ст. 55 Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII). Нам імпонує точка зору Красюк Т.В.¹ та Яковлевої Г.О., що зводиться до можливості особами, які працюють за цими посадами, займатися науково-педагогічною діяльністю на умовах сумісництва, погодинної оплати за наявності належної підготовки з певної спеціальності.

З метою попередження виникнення спорів з питань призначення наукової пенсії, доречно у якості примітки до Переліку прописати таке уточнення щодо посад директора бібліотеки, наукового працівника бібліотеки; завідувача аспірантури, докторантури ВНЗ: «діяльність яких безпосередньо пов'язана з освітнім або науковим процесом». Таке застереження вважаємо виправданим, оскільки завдання та обов'язки, що покладаються на директора бібліотеки (закріплені Випуском 81 «Культура та мистецтво» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників), завідувача аспірантури, докторантури (передбачені наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів» від 01.06.2013 р. № 665) не містять вказівки на виконання ними наукової (науково-педагогічної) роботи з певної навчальної дисципліни в рамках ВНЗ, що є обов'язковою для науково-педагогічних працівників.

Таким чином, законодавство не забороняє директору бібліотеки, науковому працівнику бібліотеки; завідувачу аспірантури, докторантури ВНЗ на умовах сумісництва бути залученими до освітнього або наукового процесу в рамках ВНЗ за наявності спеціальної підготовки (ступеня магістра з певної спеціальності, чи наукового ступеня, або вченого звання з відповідної

¹ Красюк Т.В. Проблемні аспекти визначення поняття «науково-педагогічний працівник» // Право і суспільство. – № 6-2. – Частина 2. – 2015. – С. 89-95.

спеціальності – з огляду на формулювання ч. 9 ст. 55 Закону «Про вищу освіту»).

Україна розвиває міжнародне науково-технічне співробітництво, підтримує мобільність дослідників на виконання положень ст. 2 Закону № 848-VIII, сприяє міжнародному визнанню результатів вітчизняних наукових досліджень. З цією метою наукові (науково-педагогічні) працівники залучаються до роботи у міжнародних наукових організаціях, членом яких є Україна, відповідно до міжнародних договорів України.

За умови добровільної сплати страхових внесків згідно з Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 р. № 2464-VI науковими (науково-педагогічними) працівниками, що працюють у міжнародних наукових організаціях, членом яких є Україна, відповідно до міжнародних договорів України, на них розповсюджується дія статті 37 «Пенсійне забезпечення наукового (науково-педагогічного) працівника» Закону № 848-VIII. Це положення цілком виправдане, оскільки особи, які працюють в рамках міжнародних наукових організацій (академічних об'єднань, фахових союзів, товариств), мають статус наукових працівників, займаються науковою діяльністю, сприяють розвитку вітчизняної науки, реалізують проекти і програми міжнародної технічної допомоги у сфері наукової і науково-технічної діяльності, а відповідно період їх роботи в межах міжнародних наукових організацій вписується в поняття стажу наукової роботи.

Якщо науковий (науково-педагогічний) працівник, що працює у міжнародних наукових організаціях, членом яких є Україна, укладе договір про добровільну сплату страхових внесків з територіальним органом Державної фіскальної служби України згідно з типовим договором про добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування (Додаток 4 до Інструкції про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування), відповідно період сплати таких внесків включається в страховий стаж наукового (науково-педагогічного) працівника, необхідний для призначення наукової пенсії.

Поява у Законі № 848-VIII цієї норми (абз. 2 ч. 19 ст. 37) своєчасна, більше того, цілком вписується в положення, закріплені статтею 12 «Добровільна участь у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування» Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 р. № 1058-IV. Ця норма самодостатня, повноцінно відповідає статті 10 «Добровільна сплата єдиного внеску» Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування». За сучасних економічних реалій слід шукати шляхи наповнення бюджету ПФУ. Популяризація укладення добровільних договорів про сплату страхових внесків – додаткове джерело коштів у скарбницю Пенсійного фонду України.

Тривалість щорічної основної відпустки наукових працівників регламентована ч. 6 ст. 6 Закону України «Про відпустки» від 15.11.1996 р. № 504/96-ВР і може становити до 56 календарних днів. Процедуру надання такої

відпустки передбачено постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання щорічної основної відпустки тривалістю до 56 календарних днів керівним працівникам навчальних закладів та установ освіти, навчальних (педагогічних) частин (підрозділів) інших установ і закладів, педагогічним, науково-педагогічним працівникам та науковим працівникам» від 14.04.1997 р. № 346, де у Додатку закріплений перевірений часом перелік відповідних посад наукових працівників з градацією тривалості відпустки у календарних днях.

З урахуванням розширення Законом № 848-VIII переліку посад наукових працівників пропонуємо встановити таку тривалість щорічної відпустки наукового працівника щодо нових посад: радник при дирекції наукової установи, член Президії Національної академії наук України або національної галузевої академії наук, радник Президії Національної академії наук України або національної галузевої академії наук; провідний редактор наукового видавництва, періодичного наукового видання, що мають науковий ступінь доктора наук – 56 календарних днів, кандидата наук – 42 календарні дні, не мають наукового ступеня – 28 календарних днів.

Ч. 1 ст. 38 Закону № 848-VIII закріплює, що окремим категоріям наукових (науково-педагогічних) працівників за переліком, визначеним Кабінетом Міністрів України, можуть надаватися службові житлові приміщення. Перспективний перелік категорій претендентів на службове житло з числа наукових (науково-педагогічних) працівників поки що перебуває у розробці.

За умов сьогодення діє Перелік категорій працівників, яким може бути надано службові жилі приміщення, затверджений постановою Ради Міністрів УРСР від 4 лютого 1988 р. № 37. Пунктом 59 Переліку серед посад працівників, які можуть бути забезпечені службовими приміщеннями, передбачено й наукових (науково-педагогічних) працівників державних ВНЗ III - IV рівня акредитації та наукових, науково-виробничих установ.

Очевидно, що до Переліку категорій наукових (науково-педагогічних) працівників, яким можуть надаватися службові житлові приміщення, мають увійти усі наукові працівники, які не мають власного житла чи потребують поліпшення житлових умов, за переліком посад, закріплених ст. 31 Закону у № 848-VIII, та усі науково-педагогічні працівники за переліком, передбаченим ч. 1 ст. 55 Закону України «Про вищу освіту».

За умов відсутності в науковій установі (ВНЗ) достатньої кількості службових житлових приміщень для забезпечення всіх наукових (науково-педагогічних) працівників, які їх потребують, такі приміщення пропонується надавати з урахуванням певних критеріїв відбору претендентів на житло, рейтингу (оцінки досягнень) наукового (науково-педагогічного) працівника з метою реалізації принципу добросчесної конкуренції.

У розвиток цієї тези пропонуємо у якості Додатку до Переліку категорій наукових (науково-педагогічних) працівників, яким можуть надаватися службові житлові приміщення (як окремого додатку до тексту колективного договору наукової установи (ВНЗ), передбачити критерії відбору наукових

(науково-педагогічних) працівників, яким можуть надаватися службові житлові приміщення.

Зокрема, серед критеріїв відбору конкретних претендентів з числа наукових (науково-педагогічних) працівників на службове житло можуть бути взяті до уваги такі:

1) соціальний статус особи (родини): одинока мати (батько), у тому числі вдова (вдівець), одинокий усиновлювач, які мають на утриманні дитину (дітей) віком до 6 років, включаючи усиновлених; особа з сімейними обов'язками, що сама виховує дитину (дітей) - інваліда (інвалідів); сім'я, яка виховує дитину (дітей) – інваліда (інвалідів) віком до 18 років або інваліда з дитинства I чи II групи; сім'я, в якій одночасно народилося троє і більше дітей; молодий науковий (науково-педагогічний) працівник з числа дітей-сиріт; багатодітна родина наукових (науково-педагогічних) працівників тощо;

2) особливий статус особи: особа з інвалідністю, у тому числі інваліди війни, інваліди-чорнобильці 1 та 2 категорій, інваліди праці; особа, хвора на тяжкі форми деяких хронічних захворювань; особа, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи категорії 1, 2; особа, на яку поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»; ветеран праці тощо;

3) особливе становище (особливі обставини) особи: особа, житло якої визнане в установленому порядку непридатним для проживання або не підлягає ремонту та реконструкції; особа, житло якої знаходиться за межами населеного пункту, де розташована наукова установа (ВНЗ) тощо;

4) кількість наукових (науково-педагогічних) працівників у родині.

5) наукові здобутки;

6) тривалість роботи в науковій установі (ВНЗ);

7) заохочення за успіхи в роботі тощо.

Насамкінець зазначимо, що прийняття Закону № 848-VIII створило простір для наукового диспуту. Стратегічно важливий для наукової спільноти Закон № 848-VIII містить чимало відсильних норм, які у перспективі мають бути оформлені у вигляді Положень, Переліків посад тощо, затверджених постановами Кабінету Міністрів України. Авторське бачення потенційної можливості наповнення окремих з цих актів – на сторінках наукового повідомлення.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Кафедра трудового права та права соціального забезпечення
Центр проблем імплементації європейського соціального права
Рада молодих вчених юридичного факультету

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НАУКИ ТРУДОВОГО ПРАВА ТА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Тези доповідей та наукових повідомлень
учасників II Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Київ, 21-22 квітня 2016 р.)

**За редакцією
доктора юридичних наук, професора,
Заслуженого юриста України
М.І. Іншина,
доктора юридичних наук, професора
В.І. Щербини**

Київ – 2016